

ACHTER DE MONTAGE BIJ DE TV-SERIES VAN

Bassie en Adriaan (I)

Bassie en Adriaan hebben er zichtbaar plezier in, tijdens hun tentoonstelling in Familietheater Flamingo in Vlaardingen, in de zomer van 2017. En nu is er weer eentje georganiseerd, dit keer in Museum Vlaardingen.

In de jaren zeventig, tachtig en negentig zijn Bassie en Adriaan met hun avonturen onafgebroken op de beeldbuis te zien. En nog steeds zijn deze tv-series mateloos populair. Maar hoe werden ze gemaakt en gemonteerd? Richard Helwig verdiepte zich in de boeiende materie.

De broers Bas en Aad van Toor traden tussen 1955 en 1980 nationaal en internationaal op met het acrobatennummer The Crocksons. Vanaf de jaren zeventig kregen ze bekendheid als het duo Bassie en Adriaan. Aad: 'Toen 1975 naderde, zeiden we tegen elkaar, wat gaan we doen? Uiteindelijk besloten we een tv-serie te gaan maken over een clown en een acrobaat. Maar binnen twee maanden waren Bassie en Adriaan razend populair.' Naast optredens in theaters en circussen zijn ze te zien in de vele belevenissen voor kinderen op televisie, in korte en lange versies. Hierbij hebben ze in populariteit alle andere jeugdprogramma's ver achter zich gelaten. Zoals Swiebertje, Pipo de Clown en zelfs Sesamstraat.

BLIK TERUG

Ik sprak de broers enkele keren uitgebreid toen ze zelf nog volop produceerden. Zo was ik in het jaar 1995 bij Aad van Toor thuis op zolder, om hem voor het tijdschrift Video Uit & Thuis te interviewen over de montage van hun tv-series. En nu, vijftienvintig

jaar later, spreek ik Aad opnieuw. Ik blik met hem terug. Maar doe dat nu ook met Martijn Passchier, nauw betrokken bij het organiseren van de tentoonstellingen over Bassie en Adriaan. Hij is de man die vanaf 1986 de vele attributen en rekwisieten van het tweetal bewaart en verantwoordelijk is voor de montage van de dvd's.

DOORRAMMELEN

Het avontuur voor de televisie begint met De Plaaigeest (uitgezonden in 1978). De tv-series die daarna volgen zijn allemaal even succesvol. Ze weten hoe ze hun verhalen moeten vertellen en hoe daarbij alles het beste in beeld kan worden gebracht. Met perfectie, tot in detail. Maar het opnemen ervan kost ze veel energie. Bas: 'Het budget was krap. We hebben alle tv-series uit onze eigen zak betaald. Dus moest je, zoals wij altijd zeggen, doorrammelen. Anders kom je in tijdnood en in financiële problemen.' Martijn zegt daarover: 'Bas en Aad waren daar goed in, om de kosten zo beperkt mogelijk te houden en toch

Een fragment uit een van de vele draaiboeken. Hierin stond wat er tijdens de opnamedagen moest gebeuren. En Aad thuis op zolder aan het werk in 1995. Deze foto van mij is in de huidige tentoonstelling opgenomen. Door ervaring heeft hij zichzelf alles aangeleerd: 'Als je monteert, dan moet je eerst goed met de camera hebben gewerkt. Dan pas zie je als editor wat voor fouten je kunt maken.'

een goed product te maken. De tv-uitzendingen liepen bij de TROS. Ze kregen daar natuurlijk voor betaald, maar het betekende wel dat ze alles zelf moesten voorfinancieren.'

GEENSZINS VAKANTIE

Met zijn vrouw Ina maakte Aad verre reizen om de tv-series goed voor te bereiden. Thuis regelde Bas ondertussen de zakelijke deals en de logistiek van het bedrijf. 'Als we in het buitenland opnamen maakten, dan leek het voor een buitenstaander vakantie', vertelt Aad. 'Maar dat was het geenszins. Iedere dag hadden we van tevoren zoveel mogelijk uitgestippeld om de productie compleet te kunnen maken. Als je de uren zou tellen uit één televisieaflevering, dan krijg je pas een indruk van het vele werk.'

KNIPPEN EN PLAKKEN

Aad begon al vroeg met zelf filmen: 'Werken met smalfilm in de privésfeer was voor mij een boeiende hobby. Toen we onze eerste producties maakten, was 16 mm-film als master de meest aangewezen keus. Monteren betekende letterlijk knippen

en plakken.' Hij noemt dat het in die tijd om handwerk ging. Film werd geplakt met transparante tape. Een uiterst tijdrovende klus en dat, in geval van bijvoorbeeld een achtervolgingsscène, er soms maar twee minuten per dag werd gemonteerd.

LANGS WEGGETJES

Martijn kan het zich nog goed herinneren: 'De tv-series De Plaaageest, Het Geheim van de Sleutel en De Diamant werden op 16-mm film opgenomen. De Huilende Professor ging op BVU. Die apparatuur was echter loodzwaar. Daarom moest dat in de auto worden meegenomen. Ergens diep de bergen ingaan was geen optie. Er konden alleen opnamen worden gemaakt langs weggetjes, die met de auto bereikbaar waren. Vanaf de shorties is er weer gedraaid op 16-mm. Dat gold ook voor Het Geheim van de Schatkaart, De Verdwenen Kroon en De Verzonken Stad. Toen hebben ze bij wijze van proef een aantal korte filmpjes opgenomen op Betacam. Om te bekijken of die kwaliteit beviel. Daar was iedereen tevreden over. Op Reis door Europa en Op Reis door Amerika werden op dat systeem gedraaid.'

Bas en Aad van Toor openen de tentoonstelling 'Een Schat aan Herinneringen'. Volgens Aad een dag waarin wordt teruggekeken op een mooi leven. Martijn Passchier laat het Betacam montagepaneel zien, waar Aad mee monteerde.

Voorstellingen in theaters in het land met tweeduizend kinderen zijn in die jaren geen uitzondering. Bas en Aad van Toor runnen een miljoenenbedrijf. Het zijn harde werkers. Ze zijn hun eigen producent en management. Martijn Passchier: 'Vanaf het moment dat ze zelf zijn gaan produceren, moesten ze alles zelf regelen. En dat hebben ze naar mijn idee heel goed gedaan. En doen dat nog steeds.'

HET KEIHARDE BEWIJS

Betacam was een analoog videoformaat, in 1982 ontwikkeld door Sony. In die jaren gold dit als de standaard in de professionele videowereld. Martijn: 'Die recorders waren toen nog te duur. Aad wilde de voormontage maken en had S-VHS recorders gekocht. De opnamebanden van De Geheimzinnige Opdracht had hij laten kopiëren naar S-VHS, met alle tijdcodes in beeld. Thuis maakte hij de voormontage met de tijdcodes erop, dan schreef hij het helemaal uit. Vervolgens ging dat naar een studio, die daar een montage op Betacam van moest maken. Deze banden werden weggeschreven naar BCN uitzendbanden. Later monteerde hij zelf op Betacam. En hij had van tevoren bedacht welke muziek hij overal bij wilde hebben. Bij de eindmontage ging hij er naast zitten. En werd later zijn muziek eronder gezet.' Aad geeft aan monteren erg leuk te vinden: 'Ik weet zeker dat dit tot uiting komt in de kwaliteit van onze producties. Het succes is wat mij betreft daar het keiharde bewijs van.'

SCRIPTS EN NOTITIEBLOKKEN

Voordat er daadwerkelijk kon worden gefilmd, diende alles eerst goed door Aad op papier te zijn vastgelegd: 'Tijdens het schrijven zag ik de beelden voor me, hoorde ik de muziek erbij en hoorde ik de acteurs praten.' Hij laat me een draaiboek zien en start een videoband, die op het juiste moment meeloopt. 'Kijk, hier zie je dat Bassie een conversatie heeft met mij. Zie je dat de woorden en de beschrijvingen van de opnamen precies kloppen met het draaiboek? We deden veel scènes meerdere keren over. Zodoende bleek het gemakkelijker om te monteren.' Martijn: 'Aad zijn vrouw Ina was de regie-assistent. Zij liep met scripts en notitieblokken rond en hield de opnamen keurig bij. Daardoor kon Aad alles bij de montage makkelijk weer terugvinden.'

VERANTWOORDELIJKHEDEN

Ik vraag Aad of ze eerst alle teksten uit het hoofd leerden. 'Niet echt. We lazen het draaiboek van tevoren goed door. Dat we

wisten wat we moesten gaan zeggen. Ik had zelf de teksten geschreven, dus dat ging voor mij misschien wat makkelijker dan voor Bas. Die liet de inhoud van het hele verhaal altijd aan mij over. Zodoende hebben we tijdens de opnamen nooit discussies gehad. Het werkt gemakkelijk als de verantwoordelijkheden zijn verdeeld. Natuurlijk bestond er bij ons voldoende ruimte voor improvisatie. Maar het moest natuurlijk blijven passen binnen het verhaal! Martijn herkent dat: 'Het werd opgenomen zoals het in het script stond. Ze lazen het door. Bas had het script, maar hij hoorde van Aad wel wat hij moest doen. Als de camera werd opgesteld, gingen ze met zijn tweeën even zitten om de tekst door te nemen. Over wanneer er iets gezegd moest worden, over de intonatie en dergelijke. Vaak stond het er in één of twee keer goed op.'

DOOR AMERIKA

Voor de opnamen van De Reis vol Verrassingen (uitgezonden in 1994, vanaf 2001 kreeg deze de uitgavetitel Op Reis door Amerika) gingen beide broers onder meer naar Las Vegas. Aad start een band. Op de Golden Gate Bridge, gelegen in de staat Californië, rijdt hun huurauto. Langzaam wordt het beeld uitgezoomd. De omgeving is zichtbaar, terwijl de auto steeds kleiner wordt. 'Tijdens dat uitzoomen kon ik de kijker vertellen wat we als Bassie en Adriaan vandaag weer gingen doen. Dat commentaar sprak ik achteraf tijdens de montage in. De beelden moeten aansluiten op het gesproken woord. Overbodige informatie is zinloos. De kijker moet zien en horen hoe ver we zijn in onze vele avonturen.'

VERVELENDE VERRASSING

Overigens zorgde de techniek bij die opname voor een vervelende verrassing. Aad spoelt het betreffende fragment op band terug. 'In werkelijkheid is die brug rood. In deze opname is de kleur echter groen. Het uitzoomen hadden we enkele keren op de band gezet. Dan kon ik bij de montage in ieder geval de meest geschikte opname kiezen om te gebruiken. Pas veel later zag ik het. Er moet een aansluiting van de camera verkeerd hebben

Aad van Toor: 'Normaal gesproken is het niet mogelijk met het "no" budget wat wij hadden, zulke films te maken. Maar wij hebben het voor elkaar gekregen. We moesten ieder dubbeltje omkeren.'

gezet, want het was geen gezicht. Ik kwam er nog net op tijd achter. Die opname hebben we gelukkig nog over kunnen doen. Als het me daar niet was opgevallen en we terug in Nederland waren geweest, dan hadden we een probleem gehad.'

OP VEEL IDEEËN

'Ruim voordat de opnamen gemaakt werden, ging Aad ter voorverkenning naar de betreffende locaties', legt Martijn uit. 'Soms met Bas, soms met Willem van der Pol (producer van de TROS, red.). Tijdens die bezoeken kwam hij op veel ideeën. Zoals in Denemarken, voor de tv-serie Op Reis door Europa (uitgezonden in 1992, red.). Hij kreeg daar te horen dat er een nagemaakt Vikingschip te water gelaten zou worden. Ter plekke heeft hij dat in het script erbij gezet. En op de terugweg naar huis in het vliegtuig schreef hij het bijbehorende liedje. Want die teksten waren eveneens van zijn hand.'

LEZEN EN SCHRIJVEN

Jarenlang werd gebruik gemaakt van een vaste cameraman. Aad gaf toen aan: 'Wij vinden het belangrijk dat we met hem, wat betreft het camerawerk, kunnen lezen en schrijven.' Martijn bevestigt dat. 'Ben Tenniglo is als cameraman erbij gekomen vanaf Het Geheim van de Schatkaart (uitgezonden in 1987, red.). Die heeft alles afgemaakt tot de laatste opname. Ze waren heel goed op elkaar ingespeeld. Ben maakte wat Aad wilde. Alleen bij Liedjes uit Grootmoeders Tijd liep het anders. Omdat Ben een ongeluk had gekregen. Hij was een sportwedstrijd (American Football toernooi in 1994, red.) aan het vastleggen, toen hij werd overrend door een rugbyspeler. Ben brak zijn been op verschillende plaatsen, waaronder zijn knie. Er moest onverhoopt door iemand anders worden gefilmd!'

Richard Helwig

'EEN SCHAT AAN HERINNERINGEN'

De tentoonstelling 'Een Schat aan Herinneringen' van Bassie en Adriaan is tot en met 16 mei 2021 te zien in Museum Vlaardingen aan de Westhavenkade 54. De expositie is een zeer boeiende reis door zowel hun professionele als persoonlijke leven. Voor de toegang dien je online kaartjes te reserveren. Dat kan eenvoudig op de website www.museumvlaardingen.nl.